УДК 796.011.3:378

DOI 10.31470/2308-5126-2019-44-2-106-114

Тетяна Носаченко,

*кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри мистецьких дисциплін
і методик навчання*

*ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький
державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди».*

E-mail: tanyanosachenko@ukr.net

ORCID 0000-0003-3625-0055

Ельміра Гейбатова,

*магістрантка педагогічного
факультету спеціальності
«Образотворче мистецтво»
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький
державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди».*

E-mail: nauka-phdpu@ukr.net

ORCID 0000-0002-3934-093X

Tetiana Nosachenko,

*PhD (Pedagogics),
Associate Professor of the Department of
Artistic Disciplines and Teaching Methods
of the SHEI «Pereiaslav-Khmelnytskyi
Hryhorii Skovoroda State Pedagogical
University».*

Elmira Haybatova,

*student of the pedagogical faculty
speciality «Fine Arts»
of the SHEI «Pereiaslav-Khmelnytskyi
Hryhorii Skovoroda
State Pedagogical University».*

ВИВЧЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ СУЧАСНОГО ЖИВОПИСУ В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

У статті розглядаються проблеми вивчення сучасного живопису, як базової навчальної дисципліни в сучасній системі художньо-педагогічної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва. Вивчення живопису забезпечує формування у студентів художньої майстерності на основі образотворчої грамоти, практичних навичок роботи з кольором, уміння організовувати гармонійний колірний лад.

Навчання основам живопису побудовано на вивченні прийомів і засобів композиційної побудови на площині живописної форми, передачі її пропорцій, об'єму, фактурних і просторових якостей. Виконання навчальних завдань з живопису вимагає включення студентів до продуктивної навчально-творчої й художньої діяльності, що стимулює креативне мислення, мотивацію до самовдосконалення й саморозвитку.

Важливою умовою для досягнення студентами високого рівня професійної майстерності з живопису є дотримання основних дидактичних принципів навчання, формування предметних компетентностей з рисунку, композиції, кольорознавства, індивідуальний підхід до художньо-педагогічної діяльності кожного студента.

Ключові слова: художня майстерність, вчитель образотворчого мистецтва, живопис, техніки живопису, студент, властивості кольору, самостійна робота, професійна підготовка.

The article deals with the problems of studying modern painting as a basic academic discipline in the modern system of artistic and pedagogical training of future teachers of the visual arts. The study of painting provides for the formation of artistic excellence in students on the basis of visual literacy, practical skills in working with color, and the ability to organize a harmonious color scheme.

Teaching the basics of painting is built on the study of the techniques and means of composite construction on the plane of the pictorial form, the transfer of its proportions, volume, textural and spatial

qualities. The implementation of educational tasks in painting requires the inclusion of students to productive educational, creative and artistic activities, stimulates creative thinking, motivation for self-improvement and self-development.

The basis of study of warehouse painting is practical, the process of which students have the necessary professional skills and knowledge, to develop the intellectual and logical mission, become an active process of aesthetic drawing.

The picking up a picture for students of pedagogical mortgages at the knowledge of students with theoretical studies about the main aspects of the genre of painting, straightforward storyboard development, materials and tools.

The main component of the complex of forms and methods is to achieve the success of the professional and individual self-development of the future teachers of the creative-learning, self-designed robot of students. The target – form of self-sustainability, activate of creative activity, love of creativity, development of creativity, mastery of different technical and material materials, satisfactory training and security.

An important condition for students to achieve a high level of professional mastery in painting is adherence to the basic didactic principles of teaching, the formation of subject competences in drawing, composition, color science, an individual approach to the artistic and educational activities of each student.

Keywords: artistic skills, art teacher, painting, painting techniques, student, color properties, independent work, professional training.

Постановка проблеми. Однією із головних проблем навчання технік сучасного живопису є формування у студентів вміння використання у ході навчання різноманітних прийомів живопису, який значною мірою сприяє формуванню живописної майстерності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва. Цінність будь-якого художнього продукту, завжди визначалася майстерністю з якою він має бути виконаний, високим рівнем володіння технічними прийомами й засобами художньої мови, властивими тому чи іншому виду образотворчого мистецтва. Основним завданням професійної підготовки майбутнього вчителя є формування в нього певної сукупності знань художньо естетичного досвіду й озброєння технічними прийомами живопису – основою художньої майстерності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема творчості, розвитку творчих здібностей особистості багатогранна й неоднозначна, про що свідчить значна кількість наукових праць вітчизняних і зарубіжних учених – філософів, психологів, педагогів, мистецтвознавців (М. Бердяєв, І. Бех, В. Бутенко, Л. Виготський, М. Волков, І. Зязюн, М. Каган, В. Кузін, А. Маслоу, Л. Масол, В. Моляко, Б. Неменський, В. Роменець, Б. Теплов, О. Олексюк, Г. Падалка, О. Рудницька, С. Гончаренко, В. Орлов, І. Попов, І. Полєнова, В. Сластьонін, Н. Тимченко, І. Якиманська та ін.). Процес формування готовності випускників вищих навчальних закладів до професійної діяльності розглядали А. Войченко, О. Глузман, В. Колупаєв, В. Нікітенко, О. Пехота та ін.

Викладання у вищих закладах освіти ставить за мету формування компетентного педагога, здатного свідомо й творчо використовувати професійні знання у майбутній педагогічній діяльності. Однією з базових професійних дисциплін у системі художньо-педагогічної підготовки студентів вважається живопис. Проблема формування у студентів професійної компетентності з живопису набуває особливої актуальності, а тому вимагає

використання у навчальному процесі методів активізації художньо-творчої активності майбутніх учителів, збагачення новим змістом та сучасними формами навчання і спрямована на професійну підготовку фахівця з високим рівнем художньої майстерності, обумовленої знанням технології живопису і здатного до самостійного творчого вирішення навчальних завдань.

Метою статті було визначення педагогічних умов формування у майбутніх учителів образотворчого мистецтва художньої майстерності у процесі вивчення сучасного живопису.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні система мистецької освіти потребує розробки й впровадження сучасних технологій навчання майбутніх учителів образотворчого мистецтва, які б забезпечили їх інтелектуальний розвиток, творче і духовне зростання. Учитель мистецтва має бути висококваліфікованим фахівцем, готовим до креативного вирішення освітньо-виховних завдань, реалізації свого художнього та педагогічного потенціалу.

Зміст освітньо-виховного процесу підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва в умовах вищого навчального закладу має забезпечувати формування професіонала нової генерації, з позитивним ставленням до життя, розвинутими творчими здібностями, широким кругозором, готовим до постійного розвитку і самовдосконалення. Сучасний учитель образотворчого мистецтва повинен досконало володіти професійними знаннями і вміннями, педагогічними технологіями навчання, креативним мисленням та багатою уявою [Музика, 2013 а: с. 47].

Живопис ґрунтується на закономірностях відтворення реалістичної форми за допомогою кольору. Навчання основам живопису побудовано на вивченні прийомів і засобів композиційної побудови на площині живописної форми, передачі її пропорцій, об'єму, фактурних і просторових якостей. Тому кожному майбутньому вчителеві необхідно досконале володіння малюнком, уміння конструктивно і перспективно будувати предмети, передавати їх пропорції, об'ємні, просторові якості, що, крім теоретичних знань, передбачає практичне оволодіння різними живописними матеріалами, правилами реалістичного та декоративного зображення дійсності, які вимагають знань теорії рисунку і композиції.

У процесі підготовки студенти повинні, перш за все, засвоїти основний закон живопису – закон тонових і колірних співвідношень і метод їх визначення. Саме це складає основний зміст теоретичного і практичного курсу «Живопису». Починаючи з перших занять, необхідно формувати у студентів здібності розрізняти кольори за світловою, насиченістю, колірним тоном, що є основним показником якісної характеристики колірного вирішення. Колористична грамотність є необхідним компонентом професійної майстерності майбутніх учителів, адже вона включає розвиток сприйняття кольору та спеціальних знань і вмінь з колористики. Кольорознавча підготовка студентів реалізується у процесі опанування студентами системи знань про закономірності колірної композиції, зорове сприйняття кольору, історичні аспекти науки про колір, засвоєння психофізіологічних, формотворчих і виражальних властивостей кольору. У процесі виконання завдань з живопису студенти набувають досвід творчої діяльності з кольором, вчать проводити

колеристичний аналіз живописного полотна, набувають навичок і прийомів техніки поєднання кольорів (перехідного мазка, накладання кольору, фактурного мазка, двійного мазка тощо) [Музика, 2013 а: с. 47].

Основу вивчення курсу «Живопис» складає практична діяльність, оскільки у процесі безпосередньої практичної роботи у студентів формуються необхідні професійні уміння і навички, розвивається інтелектуальне і логічне мислення, стає активнішим процес естетичного сприймання навколишнього світу.

Викладання дисципліни «Живопис» у вищих педагогічних навчальних закладах передбачає ознайомлення студентів з теоретичними відомостями про основні види та жанри живопису, напрями та історію його розвитку, матеріали, обладнання та інструменти. Виконуючи завдання з живопису, студенти вивчають закони композиції та перспективи (повітряної та лінійної), колориту, основних технік живопису (олійний, акварельний, темперний, гуашевий, акриловий), набувають практичних вмінь і навичок, спрямованих на розвиток професійної майстерності вчителя-художника.

Дисципліна «Живопис» тісно пов'язана з рисунком, композицією, кольорознавством. Учені визначають мінімальний обсяг знань та навиків з рисунку, якими повинен володіти початківець-живописець. Серед них: володіння основними законами повітряної та лінійної перспективи, вміння виконувати конструктивну побудову предметів різної форми, знання особливостей передачі об'єму, фактури предметів і простору в процесі виконання зображення [Мозолюк-Коновалова, 2015: с. 65-68].

Знання основ образотворчої грамоти дає можливість студенту правильно бачити і розуміти закони побудови форми, точно зображувати побачене. Але цього недостатньо, щоб набути високого рівня професійної майстерності. Під час підготовки вчителів образотворчого мистецтва виконання начерків є необхідною умовою для підвищення рівня професійної майстерності. Майбутній вчитель, який добре володіє образотворчою майстерністю, повинен вільно володіти матеріалом, добре знати його природу та якості, вміло демонструвати свої творчі вміння. Начерк (графічний чи живописний) створюється графічними матеріалами у легкій манері для швидкого відображення задумів або спостережень. Він може бути виконаний з натури, або за уявою.

Виконання начерків розглядається як один із найважливіших засобів наочного навчання студентів живопису. Начерки допомагають майбутньому спеціалісту розвивати спостережливість, вміння швидко і точно помічати найголовніше в натурі. Для виконання начерків використовують графічні прийоми і засоби: лінії, плями, штрихи; застосовують мішані техніки для отримання більшої виразності. Саме виконання начерків допомагають студенту довго утримувати образ у пам'яті. Ця якість вкрай необхідна майбутньому вчителю образотворчого мистецтва. Студенти повинні чітко засвоїти принципи послідовного здійснення процесу створення начерку. Починаючи його виконання, слід заздалегідь розглянути об'єкт зарисовки, визначити його істотні, найцікавіші особливості, ставити собі задачі й уявити кінцевий

результат роботи. І все це доводиться робити протягом дуже невеликого часу, іноді майже миттєво [Піддубна, 2016: с. 108-109].

У формуванні живописної майстерності майбутнього вчителя-художника робота з натури служить основоположним чинником, створюючи необхідні умови для розвитку живописної компетентності. Реалістичний метод широко культивується на академічних заняттях з живопису, як один із можливих шляхів залучення студентів до самостійного творчого пошуку й формування на цій основі художньої майстерності. У ході занять доцільно використовувати сукупність різноманітних методів навчання.

Інформаційно-рецептивний метод полягає в тому, що діяльність викладача спрямовується на трансляцію інформації з технології виконання різних навчальних завдань теоретичного характеру: вступні бесіди на початку курсу живопису, пояснення змісту програми, цілей і завдань кожної теми. До цього методу також належить пояснення в ході демонстрації методичних зразків на занятті, теоретичний аналіз технологій традиційних і сучасних живописних матеріалів, інформування про властивості різних видів паперу й полотна, призначення художніх інструментів (пензлі, мастихіни, палітри тощо), вивчення хімічних і фізичних властивостей фарб і розчинників та способів роботи з цими матеріалами. Отже, інформаційно-рецептивний метод призначений для засвоєння студентами трансльованої викладачем інформації.

Метод проблемного викладу використовується лише після того, як у студента вже сформуються відповідні вміння й навички з живопису. Цей метод є на порядок вищим порівняно з інформаційно-рецептивним і перехідним до дослідницького й евристичного методів формування живописної майстерності. Тому більшість завдань для самостійної роботи студентів повинні мати проблемний характер.

Дослідницький метод передбачає актуалізацію репродуктивної діяльності студентів під час нестандартної навчальної ситуації й використовується після засвоєння ними основних теоретичних знань із живопису.

Метод поетапного формування живописної майстерності – це послідовний розвиток творчої активності, інтуїції та уяви студентів.

Зазначені вище методи доцільно закладати в основу розробки навчальної програми з живопису з урахуванням таких дидактичних принципів:

- копіювання як основи навчання живопису на початковому етапі;
- установлення просторово-часових зв'язків у живопису загалом і в ході засвоєння його конкретних напрямів, зокрема, композиційного й колористичного освоєння живопису;
- поєднання дедуктивних та індуктивних методів навчання живопису (від простого до складного, від загального до дрібного, від часткового до загального);
- інтеграція традиційних і сучасних технологій навчання живопису;
- узгодження традиційного підходу до академічного живопису із сучасним сприйняттям світу.

Творче освоєння студентами живопису відбуватиметься ефективніше, якщо в ході художньо-педагогічного процесу буде використовуватися

історичний досвід його викладання. Але при цьому зміст навчальної програми доцільно будувати згідно специфіки майбутнього фаху й структурувати відповідно до чіткої послідовності й логіки завдань предметів професійного циклу: композиції, кольорознавства, дизайну, педагогічного рисунку тощо.

Для того, щоб майбутній вчитель образотворчого мистецтва набув професійного бачення кольору і навчився виконувати живописне зображення за усіма законами реалістичного академічного живопису дослідники (Б. Йогансон, М. Кириченко, П. Кончаловський, М. Костерін, І. Репін, П. Чистяков, Є. Шорохов та ін.) рекомендують ознайомитися з світлотіньовими та колористичними явищами природи. Окрім цього, доцільно знати особливості фізіології та психології зорового сприйняття форми та кольору.

Майбутні вчителі образотворчого мистецтва під час занять живописом повинні досконало володіти вміннями застосовувати на практиці закони лінійної та повітряної перспективи, композиції, оптичного змішування кольорів. Знання законів кольорознавства збагачує практичну роботу художника-педагога, допомагає пояснити учням закони змішування кольорів, що робить уроки образотворчого мистецтва яскравими.

Курс живопису в педагогічних навчальних закладах носить практичний характер, а тому всі роботи виконуються на основі реалістичного академічного зображення з дотриманням основного принципу виконання робіт в образотворчому мистецтві та послідовності виконання робіт. Відомо, що образотворчому мистецтві основним принципом виконання робіт є принцип: «від загального до конкретного» та «від конкретного до загального».

Принцип «від загального до конкретного» означає, що побудову зображення, пошуки композиції починаємо з найбільших загальних форм та об'ємів з поступовим переходом до менших елементів зображення. Дотримання цієї частини основного принципу дає можливість методично правильно розмістити зображення з урахуванням положення, освітлення і задуму, дозволяє своєчасному визначенню неточностей та помилок з можливістю їх виправлення.

Принцип «від конкретного до загального» означає, що в залежності від вибору матеріалу, техніки виконання та основного задуму, автор роботи поступово переходить до опрацювання невеличких елементів зображення з урахуванням загального. Промальовування невеличких елементів та форм з поступовим переходом до більших заповнює площину формату виразними засобами того чи іншого виду образотворчого мистецтва. Отже, кожна з робіт виконується методично правильно і в кінцевому варіанті відповідає тематиці і задуму автора [Мозолюк-Коновалова, 2015: с. 66].

О. Музика вважає, що активізації творчої діяльності студентів на заняттях сприяють окремі практичні методи та прийоми, серед яких можна назвати: спільний пошук (викладачем і студентами) способів досягнення виразності творчої роботи, вибір оптимальної техніки виконання роботи, генерування гіпотез та асоціацій, використання асоціативно-образного зв'язку музики і образотворчого мистецтва, спеціальних короткочасних вправ на вивільнення творчої енергії, прийом паралельної діяльності викладача і

студентів. Такі методи суттєво збагачують творчий досвід особистості студента, що суттєво впливає на розвиток творчих здібностей [Музика, 2013 b: с. 30].

Механізм художнього сприйняття полягає в тому, що за наявності конкретної цілі й завдання у свідомості постійно знаходиться установка на пошук матеріалу для можливості вирішення цієї задачі. Тому для розвитку сприйняття у студентів необхідно постійними вправами активізувати їх творче натхнення. Студенти повинні постійно спостерігати, сприймати, переробляти, відбирати, знову збагачуватися враженнями [Музика, 2014: с. 498].

Метою самостійної роботи з живопису є робота з вивчення основних живописних технік у процесі практичного засвоєння прийомів формотворення за допомогою кольору, тональних контрастів та нюансів. Виконання завдань самостійної роботи дозволяє розвинути у студентів творчі якості у створенні художнього образу засобами живопису. Студенти набувають практичні навички у вирішенні статичної чи динамічної композиції художнього твору, відтворенні складних форм та фактури предметів в цілісному зображенні [Мозолюк-Коновалова, 2015: с. 66].

Головним компонентом комплексу форм і методів, що забезпечують успішність професійного і особистісного саморозвитку майбутніх учителів образотворчого мистецтва, є самостійна робота студентів. Її мета – формування самостійності, активізація творчої й розумової діяльності, збудження потягу до творчості, освоєння різних художніх технік і матеріалів, удосконалення майстерності виконання робіт. Самостійність навчання полягає у вміннях студента систематизувати, планувати, контролювати свою діяльність при відсутності допомоги викладача [Козаков, 1990: с. 199].

Самостійна робота сприяє розвитку вміння творчої й самостійної передачі натури, її локальних і колірно-тонових співвідношень. Студенти засвоюють різноманітні техніки: акварель, гуаш, темпера, пастель, олія. На основі засвоєння законів живопису та оволодіння культурою його виконання, студенти набувають вміння, що допомагають вирішувати творчі завдання на високому художньому рівні.

Для художньо-педагогічної освіти самостійна робота має першочергове значення, адже за той час, який відведений на аудиторні заняття згідно навчальних планів підготовки фахівців, досягнути високих результатів практично неможливо. Тому самостійна робота студентів повинна стати невід'ємною частиною їх щоденної праці, важливою умовою професійного і творчого саморозвитку.

У визначенні джерел активності саморозвитку необхідно враховувати те, що соціальне оточення, виховання, навчання можуть прискорювати чи гальмувати цей процес. Тому роль педагога-наставника полягає в тому, щоб допомогти студентові в побудові індивідуальної траєкторії саморозвитку, в пошуку та реалізації суттєвих смислів, набутті вільних життєвих виборів і відповідальності за зроблений вибір, в побудові відносин з іншими людьми і розкритті духовного потенціалу [Козаков, 1990: с. 199].

Як правило, активність студентів є важливою умовою ефективного розвитку творчих здібностей. Найбільших оптимальними методичними

прийомами у цьому плані є завдання, побудовані на порівнянні (емоції, різні стиліові системи зображення, використання одного й того ж зображального засобу з різною метою).

Виконання завдань навчального і творчого характеру обов'язково передбачає глибоко особистісний рівень включення у діяльність, що суттєво збагачує емоційну сферу особистості студентів. Тобто, без емоцій включення у навчально-творчу діяльність неможливе. Виникнення на заняттях позитивних естетичних емоцій сприяє формуванню стійкого інтересу до творчості (задоволення дійсністю) [Музика, 2013 б: с. 30].

Педагогічний підхід полягає в тому, щоб збуджувати і постійно підтримувати у студентів стан активної зацікавленості науковими і мистецькими цінностями, всією системою навчання і виховання, цілеспрямовано формувати інтерес, як цінну властивість особистості, що сприяє її творчій самостійності, цілісному саморозвитку.

Виконання програмних завдань і завдань самостійного характеру з живопису вимагає включення студентів до продуктивної навчально-творчої й художньої діяльності, що стимулює творчий пошук, мотивацію до самовдосконалення й саморозвитку. В процесі навчання слід створювати такі умови, щоб майбутній вчитель перебував у творчому пошуку свого стилю роботи, манери зображення з перших занять. Цьому сприяють завдання, орієнтовані на засвоєння різних технік зображення, порівняння їх між собою, у результаті чого кожен зможе знайти щось найбільш близьке і цікаве для себе. Виконуючи такі завдання, студент не тільки засвоює нові знання й уміння, а вчиться самостійно проектувати й творчо і з любов'ю виконувати кожне завдання.

Система фахової мистецької освіти у вищих навчальних закладах має готувати не лише педагога-предметника, який передаватиме свої знання і вміння підростаючому поколінню, а й педагога-наставника, друга і радника, який буде докладати максимум зусиль для формування гармонійної особистості дитини засобами образотворчого мистецтва, розвитку творчих здібностей і розкриття потенціалу, спонукання до творчого самовираження і самореалізації.

Висновки. Отже, вивчення живопису в процесі професійної підготовки майбутнього вчителя образотворчого мистецтва має надзвичайно важливе значення у формуванні їх художньої компетентності. Для досягнення студентами високого рівня професійної майстерності з живопису важливою умовою є дотримання основних дидактичних принципів навчання, формування предметних компетентностей з рисунку, композиції, кольорознавства, індивідуальний підхід до художньо-педагогічної діяльності кожного студента. У процесі навчання живопису відбувається послідовне оволодіння студентами знаннями, уміннями й навичками в галузі живопису, вивчення основних закономірностей та особливостей відтворення оточуючого світу за допомогою кольору.

Вивчення теорії і практики живопису дає змогу знаходити різноманітні підходи до розв'язання творчих завдань різної складності, сприяє стимулюванню художньо-пізнавальних інтересів і потреб, розвитку

інтелектуальних і образотворчих здібностей, духовно-ціннісних орієнтацій, здатності до спілкування, самореалізації студентів, сприяє виробленню індивідуального професійного стилю роботи.

ЛІТЕРАТУРА

- Козаков, 1990* – Козаков. В. А. Самостійна робота студентів та її інформаційно-методичне забезпечення: навч. посібник. – К. : ВШ, 1990. – 248 с.
- Мозолюк-Коновалова, 2015* – Мозолюк-Коновалова О. Місце та роль навчальної дисципліни «Живопис» в процесі підготовки студентів за спеціальністю «Образотворче мистецтво» / О. Мозолюк-Коновалова // Молодь і ринок. К. : – 2015. – Вип. 9. – С. 64–67.
- Музика, 2013 а* – Музика О. Я. Розвиток творчої уяви і образного мислення студентів у процесі живописного зображення натюрморту / О. Я. Музика // Проблеми підготовки сучасного вчителя: зб. наук. праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. – Умань. – № 7. – 2013 а. – С. 46-53.
- Музика, 2013 б* – Музика О. Я. Розвиток художньо-творчих здібностей майбутніх вчителів образотворчого мистецтва на матеріалі портретного жанру живопису/ О. Я. Музика // К. : Мистецтво і освіта. – 2013 б. – №1 (67). – С. 26–38.
- Музика, 2014* – Музика О. Я. Розвиток цілісного сприйняття кольору в процесі фахової підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва / О. Я. Музика // Проблеми підготовки сучасного вчителя: зб. наук. праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. – Умань. – 2014. – С. 497–501.
- Піддубна, 2016* – Піддубна О. М. Значення начерків у художньо-творчій діяльності майбутніх учителів образотворчого мистецтва з дисциплін «Малюнок» і «живопис» / О. М. Піддубна // Педагогічні науки. – 2016. – № 2 (84). – С.107 – 111.

REFERENCES

- Kozakov, 1990* – Kozakov. V. A. Samostiina robota studentiv ta yii informatsiino-metodychne zabezpechennia: navch. posibnyk. – K. : VSh, 1990. – 248 s.
- Mozoliuk-Konovalova, 2015* – Mozoliuk-Konovalova O. Mistse ta rol navchalnoi dystsypliny «Zhyvopys» v protsesi pidhotovky studentiv za spetsialnistiu «Obrazotvorche mystetstvo» / O. Mozoliuk-Konovalova // Molod i rynok. K. : – 2015. – Vyp. 9. – S. 64–67.
- Muzyka, 2013 a* – Muzyka O. Ya. Rozvytok tvorchoi uiavy i obraznoho myslennia studentiv u protsesi zhyvopysnoho zobrazhennia natiurmortu / O. Ya. Muzyka // Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia: zb. nauk. prats Umanskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Pavla Tychyny. – Uman. – № 7. – 2013 a. – S. 46-53.
- Muzyka, 2013 b* – Muzyka O. Ya. Rozvytok khudozhno-tvorchykh zdbnostei maibutnykh vchyteliv obrazotvorchoho mystetstva na materialii portretnoho zhanru zhyvopysu/ O. Ya. Muzyka // K. : Mystetstvo i osvita. – 2013 b. – №1 (67). – S. 26–38.
- Muzyka, 2014* – Muzyka O. Ya. Rozvytok tsilisnoho spryniattia koloru v protsesi fakhovoi pidhotovky maibutnykh uchyteliv obrazotvorchoho mystetstva / O. Ya. Muzyka // Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia: zb. nauk. prats Umanskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Pavla Tychyny. – Uman. – 2014. – S. 497–501.
- Piddubna, 2016* – Piddubna O. M. Znachennia nacherkiv u khudozhno-tvorchii diialnosti maibutnykh uchyteliv obrazotvorchoho mystetstva z dystsyplin «Maliunok» i «zhyvopys» / O. M. Piddubna // Pedahohichni nauky. – 2016. – № 2 (84). – S.107 – 111.